

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 7, Mart 2017, s. 298-315

Dr. Raziye ERDEM

MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, raziye_erdem@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, antreh@gmail.com

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERİN ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Özet

Bu çalışmanın konusu, son yıllarda hızla büyüyen özel eğitim alanına personel yetiştirme görevini yürüten Türkiye'deki üniversitelerde bulunan özel eğitim bölümlerinin genel özelliklerinin betimlenmesidir. Çalışmada, üniversitelerin özel eğitim bölümlerinin sayıları ve kontenjanları, öğretim elemanı sayıları ve unvanları, bölümlerin lisansüstü tez, kitap/kitap bölümü üretimleri ve yürütülen projeler incelenerek hem özel eğitim bölümlerinin genel özelliklerinin hem de özel eğitim alanı ile ilgili genel bir tablonun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, öğrenci alan özel eğitim bölümleri için ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu ve üniversitelerin web sayfalarından; öğrenci almayan özel eğitim bölümleri için ise üniversitelerin web sayfalarından yararlanılarak veri toplanmıştır. Veri toplamada ayrıca web üzerinden akademisyenlerin çalışmaları ile ilgili elde edilen bilgilerden ve akademisyenlerin bir kısmı tarafından araştırma kapsamında kullanılmak üzere paylaşılan özgeçmişlerinden de yararlanılmıştır. Toplanan veriler analiz edilerek yüzdeler ve tablolar ile özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, Özel eğitim bölümü, Akademisyen özellikleri, Özel eğitim tezleri

AN OVERVIEW OF THE SPECIAL EDUCATION DEPARTMENTS OF THE UNIVERSITIES IN TURKEY

Abstract

The theme of this study is description of the general characteristics of the special education departments in universities in Turkey that have been tasked with raising personnel for the rapidly growing special education field in recent years. The aim of the study was to examine the numbers and quotas of the special education departments of universities, the numbers and titles of the teaching staff, the graduate thesis of the departments, the book/chapter productions and the projects carried out. For this purpose, the data were collected by using the web pages of the universities and the ÖSYS Higher Education Programs and Quotas Guide. The data were also collected on web pages of academicians and their resumes shared by some of them. The collected data were analyzed and summarized with percentages and tables.

Keywords: Special education, Special education department, Characteristics of academicians, Special education thesis and dissertations

GİRİŞ

Her bir birey kendine has, biricik özelliklerle dünyaya gelmektedir. Sahip olunan özellikler bireyleri diğerlerinden ayırdığı gibi aynı zamanda bireylerin yaşamlarını etkilemekte; hayat boyunca yapabileceklerini ya da gereksinim duyacaklarını da şekillendirmektedir. Özellikle eğitim kararları alınırken ele alınması gereken konulardan biri olan bireylerin yapabilecekleri ya da gereksinimleri, bireysel farklılıklar temel alınarak yürütülen özel eğitimin dayanak noktasını oluşturmaktadır. Fransız Doktor Jean Marc Gaspard Itard'ın (1774-1838) 12 yaşlarındaki Victor'la yaptığı çalışma ile başladığı kabul edilen özel eğitim, bireysel farklılıklara dayalı geliştirilen özel eğitim programları, özel yöntemler ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile sürdürülen eğitim uygulamaları olarak kabul edilmektedir (573 Sayılı KHK). Özel eğitim, Itard'dan bu yana geçen 200'den fazla yıl içinde önceleri yavaş, son 40 yılda ise giderek artan bir hızla gelişmiş ve değişmiş; bugün özel eğitim uygulamaları pek çok ülkenin eğitim sistemlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Türkiye'de özel eğitimin gelişimine bakıldığında, Osmanlı döneminde Enderun Mektebi ile, 1800'lerin sonu-1900'lerin başlarında ise çeşitli engel grupları için açılan okullarla karşılaşmakta; ancak bu çabaların sistemli olmadığı anlaşılmaktadır. 1950'lerden sonra okullarla birlikte özel sınıfların açılmaya başlandığı, eğitim programlarının hazırlanmaya çalışıldığı, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin temelini oluşturan Psikolojik Servis Merkezinin kurulduğu görülmektedir (Akçamete, 2010). Özel eğitimde çalışacak personelin yetiştirilmesi için ise ilk girişim 1952'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde açılan özel eğitim şubesidir (Sucuoğlu ve Kargin, 2006). İki dönem mezun verdikten sonra kapatılan bu şubenin ardından personel yetiştirmede ikinci olarak 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Bölümü ku-

rulmuş ve bu bölüm 80'lere kadar özel eğitim personeli yetiştiren tek program olmuştur. Daha sonra Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 1983 yılında 'Özel Eğitim Öğretmenliği Programı', Gazi Üniversitesi'nde 1986'da 'Özel Eğitim Bölümü, Görme ve Zihin Engelliler Öğretmenliği' programları açılmıştır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Türkiye'de özel eğitimin dönüm noktası ise 1997 yılında çıkarılan 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir. Özel eğitimle ilgili en kapsamlı yasal düzenleme olarak kabul edilen bu kararname, Türkiye'de özel eğitimle ilgili tüm uygulamalara dayanak oluşturmaktadır. Bugün, 573'ün ilkelere doğrultusunda, özel eğitim hizmetlerinden yararlanması gereken öğrencilerin çoğunluğu normal gelişim gösteren akranları ile birlikte kaynaştırmada olmak üzere, çeşitli eğitim ortamlarında öğrenimlerine devam etmektedirler. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrencilerin sayılarına bakıldığında her geçen yıl arttığı görülmektedir. Örneğin Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) eğitim istatistiklerine göre 2002-2003 öğretim yılında örgün eğitim sisteminde özel eğitim hizmeti alan öğrenci sayısı 32,180'dir. 10 yıl sonra bu sayının (2012-2013 öğretim yılı) 220,649 öğrenciye; 2015-2016 eğitim öğretim döneminde ise 288.489'a ulaştığı görülmektedir (meb.gov.tr). Bu rakamlar ve rakamların artış hızı, gelecekte özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrencilerin sayılarının ve bu hizmetleri sağlayacak personele duyulacak ihtiyacın daha da artacağını işaret etmektedir.

Özel eğitim gören öğrencilerin sayılarına paralel olarak artan özel eğitim personeli ihtiyacı, Ankara, Anadolu ve Gazi Üniversitelerinin ardından başka üniversitelerde de özel eğitim bölümlerinin açılmasını gerektirmiştir. Bugün de pek çok üniversitenin özel eğitim bölümü açma çabası devam ediyor görünmektedir. Doğal olarak bu bölümlerde çalışan öğretim elemanı kadroları da giderek genişlemekte; bölümlerin ihtiyacını karşılayacak öğretim elemanı yetiştirmek için çeşitli girişimler de devam etmektedir. Özel eğitim bölümlerinin personel sayılarını inceleyen iki çalışmanın bulguları (Ağca, 2014; Baykoç-Dönmez ve Şahin, 2011) artan öğretim elemanı ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu araştırmaların bulgularına göre Türkiye'deki özel eğitim bölümlerinde 1990 yılında 5 profesör, 6 doçent ve 2 yardımcı doçent görev yapmakta iken (Baykoç-Dönmez ve Şahin, 2011), 2014 yılında devlet ve vakıf üniversitelerinde toplam 17 profesör, 19 doçent ve 75 yardımcı doçent çalışmaktadır (Ağca, 2014). Personel sayılarını ele alan bu çalışmaların dışında, Türkiye'de özel eğitim alanını inceleme konusu yapan başka çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmaların ilkinde (Özak ve Diken, 2010) zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin işlevsel akademik becerilerine ilişkin Türkiye'de gerçekleştirilen lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırmada, ulaşılan 29 lisansüstü tezden 17'sinin okuma-yazma becerilerini, 12'sinin ise matematik becerilerini konu aldığı bulunmuştur. Diğer bir çalışmada (Coşkun, DüNDAR ve Parlak, 2014), Türkiye'de 2008-2013 yılları arasında özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezler ele alınmıştır. Sekiz üniversitede tamamlanan tez çalışmalarına ulaşılan araştırmada 2008-2013 yılları arasında özel eğitim alanında tamamlanan 72 lisansüstü tez çalışmasının ağırlıklı olarak yüksek lisans tez türünde (61 yüksek lisans, 11 doktora tezi), daha çok zihin engelliler alanında ve nicel çalışmalar olduğu görülmektedir. Bir başka araştırmada (Doğru, Özlü, Kançeşme ve Doğru, 2015) ise, özel eğitime yönelik 2000-2012 yılları arasında tamamlanan proje çalışmaları analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, 299 proje çalışmasından %38,5'ini Avrupa Birliği Hibe Projelerinin, %43,5'ini engelli bireylerin eğitimleriyle ilgili projelerin oluş-

turduğunu ve bu projelerin %88'inin tek uygulamalık farkındalık projeleri olduğunu ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili son çalışmada SSCI'da taranan Türkiye kaynaklı dergilerde yayınlanan özel eğitim makaleleri incelenmiştir (Güner-Yıldız, Melekoğlu, Tunç-Paftalı, 2016). Bulgulara göre, SSCI'da taranan beş derginin 334 sayısında yer alan toplam makale sayısı 4478; dergilerde yer alan özel eğitim alanında yayınlanmış makale sayısı 113 ve özel eğitim makalelerinin tüm makaleler içindeki oranı %2.52'dir. Makale yazarlarının %33.63'ü Anadolu Üniversitesi'nde, %24.78'i ise Ankara Üniversitesi'nde çalışmaktadırlar. Araştırmada ayrıca yıllar içinde yayınlanan makale sayısının giderek artış gösterdiği ve en çok makale yayınlanan dönemin 2011 yılından sonraki dönem olduğu belirlenmiştir.

Söz konusu araştırmalar özel eğitim alanına bir pencere açsalar da özel eğitimin gelişme ve büyüme hızı alanla ilgili daha geniş çerçeveli ve ayrıntılı bilgiye gereksinim olduğunu düşündürmektedir. Türkiye'de, özellikle 1997 yılından bu yana, öğrenci sayısından öğretmen sayısına, özel eğitim bölümlerinden öğretim elemanlarına, yapılan araştırmalardan geliştirilen sosyal projelere kadar büyük bir gelişme içinde olan özel eğitim alanının çok boyutlu incelenmesi önemli bir çaba olarak değerlendirilmektedir. Özellikle üniversiteler, özel eğitim öğretmeni yetiştirme yanında özel eğitim alanında bilimsel çalışmalar yürütmekle de yükümlü olan özel eğitim bölümleriyle, alanın lokomotifi olarak görev yapmaktadır. Özel eğitimin gelişiminin ve büyümesinin doğru yönlendirilebilmesi, gelecekle ilgili doğru kararlar alınabilmesi için üniversitelerde bulunan özel eğitim bölümlerinin ayrıntılı incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, özel eğitim alanına öğretmen yetiştirme görevini yerine getiren Türk üniversitelerindeki özel eğitim bölümlerinin genel özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda Türkiye'deki üniversitelerde bulunan özel eğitim bölümleriyle ilgili aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrenci alan özel eğitim bölümlerinin sayısı ve kontenjanları nedir?
2. Özel eğitim bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin unvanlarına ve üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
3. Özel eğitim bölümlerinde tamamlanan lisansüstü tezlerin yıllara, üniversitelere ve lisansüstü düzeylere göre dağılımı nasıldır?
4. Özel eğitim bölümlerinde tamamlanan lisansüstü tezlerin özel eğitim alanına, hedef kitleye ve konularına göre dağılımı nasıldır?
5. Özel eğitim bölümlerindeki akademisyenler tarafından yazılan kitap/kitap bölümleri ile tamamlanan projelerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversitelerin özel eğitim bölümlerinin genel özelliklerinin incelendiği betimsel bir araştırmadır. Araştırmada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Belgesel tarama olarak da adlandırılan doküman incelemesi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Bu araştırmada da Türkiye'deki üniversitelerde bulunan özel eğitim bölümlerinin genel özelliklerinin incelenmesi amacıyla bölümlerin web sayfaları, bölümlerde görevli öğretim elemanlarının özgeçmişleri, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve

Kontenjanları Kılavuzu, YÖK Tez Tarama Merkezi web sayfası içeriği gibi yazılı kaynaklar doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için Web üzerinden ulaşılan ilk kaynak ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzudur. İkinci kaynak, üniversitelerin web sayfaları üzerinden ulaşılan özel eğitim bölümlerine ait genel bilgiler ile akademisyenlere ait özgeçmişlerdir. Bazı üniversitelere ait özel eğitim bölümlerinin web sayfalarından akademisyenlerin özgeçmişlerine ulaşmak olanaklı olmadığından söz konusu akademisyenlerle elektronik posta yoluyla iletişim kurularak araştırma kapsamında kullanılmak üzere özgeçmişlerini paylaşımları istenmiştir. Ulaşılan akademisyenlerden bir kısmı özgeçmişlerini göndermişler ve bu özgeçmişler de web üzerinden ulaşılan özgeçmişlerle birlikte analiz edilmiştir. Araştırmada yararlanılan diğer kaynak ise yine web üzerinden ulaşılan YÖK Tez Tarama Merkezi'nden elde edilen verilerdir.

Araştırma temel olarak 30 Mayıs 2015 tarihine kadar ulaşılan kaynaklarla sınırlandırılmıştır. Ancak araştırma verilerinin toplanması tamamlandıktan sonra -2016 yılı itibarıyla- zihin, görme, işitme ve üstün zekâlılar gibi farklı özel eğitim öğretmenliği programları Özel Eğitim Öğretmenliği adı altında birleştirilmiş ve ÖSYS kılavuzunda bu şekilde yer almıştır. Bu değişikliğin önemli olduğunun düşünülmesi ve kılavuzdaki güncel verilerin elde edilmesi amacıyla daha önce yararlanılmış olan 2014 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu verileri araştırma verilerinden çıkarılmış, öğrenci alan özel eğitim bölümü sayıları ve kontenjanları için 2016-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu veri kaynağı olarak kabul edilmiştir. Diğer verilerin toplanmasında 30 Mayıs 2015 tarihi esas alınmıştır. YÖK Tez Tarama Merkezi sayfasından yapılan tarama ve özgeçmişlerin incelenmesi sonucunda, 1986 yılından itibaren ulaşılabilen lisansüstü çalışmalar ile araştırmanın verilerini toplama işleminin sonlandırıldığı 30 Mayıs 2015'e kadar tamamlanmış tezler araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak araştırma verilerinin durağan olmayan doğası gereği neredeyse her gün farklılaşması söz konusudur. Veri toplama aşaması tamamlandıktan sonra analizler yapılırken kimi verilerin değiştiği (Örn. öğretim elemanlarının unvan değişikliği, bölümlerin personel sayısı değişikliği, öğretim elemanlarının özgeçmişlerini güncellemeleri vb. gibi) görülmüş ancak araştırma verilerini sınırlama zorunluluğu nedeniyle bu değişiklikler dikkate alınmamıştır.

Sonuç olarak bu araştırmada, öğrenci alan özel eğitim bölümlerinin sayısı ve kontenjanları için 2016-ÖSYS Kılavuzu; öğrenci alan ve almayan tüm özel eğitim bölümlerinin halen görevde olan ya da emekli olmuş akademisyenlerine ilişkin veriler için ise üniversitelerin ve Yüksek Öğretim Kurumu'nun web sayfaları ve akademisyenlerin paylaştıkları özgeçmişleri (30 Mayıs 2015 tarihi veri toplamada son tarih olarak kabul edilerek) veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Böylece Türkiye'deki üniversitelerin özel eğitim bölümlerinde göreve devam eden 382 ve emekli olan 16 akademisyen olmak üzere toplam 398 akademisyen olduğu belirlenmiştir. Araştırmada 398 akademisyenden, 243'ünün özgeçmişlerine ulaşılmış; çoğunluğu Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamındaki araştırma görevlileri olmak üzere 155'inin (151'i göreve devam eden, 4'ü emekli) özgeçmişleri elde edilememiştir.

Elde edilen verilerden özel eğitim bölümlerinin sayıları, öğretim elemanı sayıları ve unvanları, üretilen lisansüstü tez sayıları gibi veriler frekans ve yüzdelik hesaplama gibi betimsel teknikler ile analiz edilmiştir. Tezlerin özellikleri analiz edilirken ise içerik analizinden yararlanılmıştır. Belirli kurallara dayalı kodlamalar kullanarak bir metnin sözcük ya da cümlelerini daha küçük içerik kategorileri ile özetleyen sistematik bir teknik olan içerik analizi (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014), özel eğitim bölümleri tarafından üretilen tezlerin içeriklerinin anlamlı ve daha küçük içerik kategorileri halinde özetlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Çalışmada 243 akademisyenin özgeçmişinin incelenmesi ve YÖK Tez Taraması (Akademisyen unvan, ad ve soyadları, üniversiteye göre) sonucunda 71 akademisyenin (57 görevde-14 emekli) danışmanlığında tamamlanan toplam 638 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Akademisyen özgeçmişlerinde, devam ettiği belirtilen 19 lisansüstü çalışma araştırma kapsamına alınmamıştır. Analiz için ilk aşamada ulaşılabilen lisansüstü tezlerle ilgili üniversite adı, danışmanın adı soyadı, unvanı, danışmanın görevde ya da emekli olma durumu, tezin adı, yılı ve düzeyi başlıklarına göre ayrıntılı liste hazırlanmıştır. Ardından lisansüstü tez çalışmalarının her biri, özel eğitim alanı, hedef kitle ve konu başlıklarında kodlanmıştır. Kod sıklığına ilişkin veriler lisansüstü tezlere ilişkin özet tablosuna işlenmiş ve yüzdelik hesaplamalar yapılmıştır.

Veri analizinin diğer aşamasında, özel eğitim bölümlerinde görev yapan ve emekli olan 243 akademisyenin özgeçmişlerinde yer verilen proje ve kitap/kitap bölümleri incelenerek her bir akademisyenin çalışmaları ile ilgili liste hazırlanmıştır. Özel eğitim bölümlerinde çalışan akademisyenler tarafından tamamlanan kitap/kitap bölümleri ve projelere ilişkin listeler, üniversite adı, görev yapan ve emekli olan akademisyen başlıklarında sınıflandırılmış ve böylece 731 kitap/kitap bölümü ve 462 projeye ilişkin betimsel veri elde edilmiştir.

Bu araştırmanın akademisyenlere ilişkin verileri, 2014-2015 eğitim öğretim yılı içinde süren ve 2015 Mayıs ayı sonunda biten veri toplama çalışması sonucunda elde edilmiştir. Üniversitelerin web sayfalarının ya da akademisyenlerin özgeçmişlerinin eksik hazırlanmış olması ya da güncel bilgileri içermemesi olasılıkları bu araştırmanın sınırlılığıdır. Ayrıca bir başka sınırlılık da verilerin sürekli bir değişim içinde olmasıdır. Bu sınırlılıklara karşın ulaşılan kaynaklardaki veriler titizlikle incelenmiş, sınıflandırılmış ve sayılmıştır. Araştırma bulgularının güvenilirliği için toplanan veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen veriler karşılaştırılarak güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Araştırmacılar arasındaki güvenilirlik $Güvenirlik = \frac{Görüş Birliği}{Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı} \times 100$ formülü ile hesaplanmış ve sonuç 0.87 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

2016-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nun incelenmesi sonucunda, öğrenci alan özel eğitim bölümleri ve bu bölümlerin kontenjanlarının şu şekilde olduğu belirlenmiştir: Türkiye'de 26 üniversitenin özel eğitim bölümleri toplam 2072 öğrenci kontenjanına sahiptir. Kılavuzda ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan 5 üniversitenin özel eğitim bölümleri de yer almakta ve bu bölümlerin kontenjanının 380 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

2016-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda öğrenci alan özel eğitim bölümlerinin öğretim üyesi sayıları da verilmiştir. Buna göre öğrenci alan 26 özel eğitim bölümünde toplam 18 profesör, 16 doçent ve 86 yardımcı doçent görev yapmaktadır.

Ancak bu araştırmanın verilerinin sınırlandırıldığı 30 Mayıs 2015 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan üniversitelerdeki öğrenci alan ve almayan tüm özel eğitim bölümlerinin (toplam 53 bölüm) öğretim elemanı kadroları incelendiğinde hem öğretim üyesi sayılarının değiştiği hem de araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi sayılarının da eklenmesiyle daha ayrıntılı bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Tablo 1 ve 2, üniversitelerde göreve devam eden akademisyenlerle ilgili sayıları özetlemektedir. Tablo 1, toplam akademisyen sayısının büyük bölümünü araştırma görevlilerinin oluşturduğunu göstermektedir. Tablo 2 incelendiğinde ise en çok akademisyene Anadolu Üniversitesi'nin sahip olduğu; Anadolu Üniversitesi'nin yarısı kadar akademisyeni kadrosunda bulunduran Gazi Üniversitesi'nin ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1: Akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımı (2014-2015 eğitim-öğretim yılı)

	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğrt. Gör.	Araş. Gör.	Toplam
Özel eğitim bölümlerinde görev yapan akademisyenler	14	30	93	38	207	382
Özel eğitim bölümlerinden emekli olan akademisyenler	12	2	2	-	-	16
Toplam	26	32	95	38	207	398

Tablo 2: Görevde Olan Akademisyenlerin Üniversitelere Göre Dağılımı (2014-2015 eğitim öğretim yılı)

Üniversiteler	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğrt. Gör.	Araş. Gör.	Toplam
1 Anadolu Üniversitesi	6	11	7	6	46	76
2 Gazi Üniversitesi	1	3	5	2	27	38
3 Ankara Üniversitesi	3	3	2	1	15	24
4 Karadeniz Teknik Üniversitesi	0	0	4	4	3	11
5 Necmettin Erbakan Üniversitesi	0	1	4	2	4	11
6 Esk. Osmangazi Üniversitesi	0	1	2	1	6	10

7	Marmara Üniversitesi	1	0	3	3	3	10
8	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	0	0	3	7	0	10
9	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	0	1	5	1	2	9
10	İstanbul Üniversitesi	0	1	4	1	3	9
11	Sakarya Üniversitesi	0	0	3	1	5	9
12	Uludağ Üniversitesi	0	0	1	4	4	9
Toplam		11	21	43	33	118	226

*Tabloda, özel eğitim alanında lisans eğitimi veren üniversitelerin akademisyen sayısına göre sıralanması sonucu ilk 12 sırada olan üniversitelere yer verilmiştir.

Özel eğitim bölümlerinden emekli olan akademisyenlere ilişkin olarak Anadolu Üniversitesi (3 prof., 1 yard. doç.), Ankara Üniversitesi (4 prof., 1 doç.), Gazi Üniversitesi (1 prof., 1 yard. doç.), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (2 prof. 1 doç.) ve Bursa Uludağ Üniversitesi'nden (2 prof.) emekli olan toplam 16 akademisyenin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 3: Özel Eğitim Bölümlerinde Görevli Akademisyenlerin Danışmanlık Yaptığı Lisansüstü Tez Çalışmalarının Düzeylerine ve Danışmanlarının Görevde ya da Emekli Olma Durumuna Göre Dağılımı

Danışman	Özel Eğitim Alanında Yüksek Lisans	Farklı Alanda Yüksek Lisans	Özel Eğitim Alanında Doktora	Farklı Alanda Doktora	Toplam
Görevde Olan Akademisyenler	280	60	54	3	397
Emekli Olan Akademisyenler	159	19	58	5	241
Toplam	439	79	112	8	638

*Özel gereksinimli bireylere yönelik olmayan (Örn: Matematik, Türkçe, Fen Bilgisi, psikoloji, rehberlik, eğitim yönetimi, sosyal bilgiler, müzik, yabancı dil, felsefe, bilgisayar öğretimi vb. alanlar) lisansüstü tez çalışmaları farklı alan olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde 1986 ile 2015 Mayıs ayı arasında özel eğitim alanında tamamlanmış toplam 638 lisansüstü tez olduğu görülmektedir. Tablo 4 ise tezlerin büyük kısmının 1998 tarihinden sonra yapıldığını göstermektedir.

Tablo 4: Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı (1986-2015 yılı)

Yıllara Göre	Görevde Olan Akademisyenler	Emekli Olan Akademisyenler	Toplam
1986-1997	5	68	73
1998-2015	392	173	565

Toplam	397	241	638
---------------	------------	------------	------------

*Tarih aralıkları, tez çalışmalarına ulaşılabilen 1986 yılı ile 573 sayılı KHK'nin yürürlüğe giriş tarihi olan 1997 yılı esas alınarak belirlenmiştir.

Tablo 5, Anadolu Üniversitesi'nde görevli akademisyenler tarafından danışmanlığı yapılan tezlerin sayısının en fazla olduğunu, bu üniversiteyi Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi'nin izlediğini göstermektedir.

Tablo 5: Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Görevde Olan	Emekli Olan	Toplam
	Akademisyenler	Akademisyenler	
1 Anadolu Üniversitesi	113	51	164
2 Gazi Üniversitesi	20	34	54
3 Ankara Üniversitesi	38	89	127
4 Karadeniz Teknik Üniversitesi	4	-	4
5 Necmettin Erbakan Üniversitesi	33	-	33
6 Marmara Üniversitesi	34	-	34
7 Abant İzzet Baysal Üniversitesi	35	17	52
8 İstanbul Üniversitesi	33	-	33
9 Uludağ Üniversitesi	-	50	50
Toplam	310	241	551

*Özel eğitim bölümlerinden emekli olan akademisyenlerin danışmanlığında tamamlanan lisansüstü çalışmaları, emekli olunan üniversiteye göre sınıflandırılmıştır.

**Tabloda, akademisyen sayısına göre ilk 12'de olan üniversitelerde tamamlanan lisansüstü tez çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Lisansüstü tezlerin alanları, hedef kitleleri ve konularına göre analiz sonuçları Tablo 6, 7 ve 8'de verilmiştir.

Tablo 6: Lisansüstü Tezlerin Özel Eğitimde Alt Alanlara Göre Dağılımı (1986-2015 yılı)

Alan/Danışman	Görevde	Emekli	Toplam
Ağır ve Çoklu Yetersizlik	2	0	2
Farklı Alan*	63	24	87
DEHB	2	1	3
Dil ve Konuşma	12	27	39
Gelişimsel Yetersizlik	7	2	9
Görme	12	12	24
Görme - Zihin	1	1	2
İşitme	17	31	48
Kaynaştırma	51	21	72
Kaynaştırma-Zihin	0	1	1
Kaynaştırma-İşitme	0	1	1

Otizm	43	11	54
Otizm - Zihin	2	0	2
Öğrenme Güçlüğü	8	3	11
Ölçme	0	1	1
Özel Eğitim	41	21	62
Üstün	53	3	56
Zihin	82	80	162
Zihin - İşitme	1	0	1
Zihin - Bedensel	0	1	1
Toplam	397	241	638

*Özel eğitim bölümlerinde görevli akademisyenlerin danışmanlığında tamamlanmış ancak konusu özel eğitim olmayan tez çalışmaları.

Tablo 7. Lisansüstü Tezlerin Hedef Kitleye (Çalışma grubunda yer alan bireylere göre) Göre Dağılımı (1986-2015 yılı)

Hedef Kitle / Danışman	Görevde	Emekli	Toplam
Ağır Engelliler	2	0	2
Aile	47	24	71
Aile-Öğretmenler	2	1	3
Aile-Doktorlar	0	1	1
Aile-Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklar	1	0	1
Aile-Özel Gereksinimi Olan Çocuklar	1	0	1
Aile-Zihinsel Engelliler	2	3	5
Aile-Otistik Bireyler	1	1	2
Babalar	1	0	1
Bedensel Engelliler	1	0	1
Çok Engelliler	2	0	2
DEHB Bireyler	2	0	2
Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Bireyler	0	19	19
Dil Bozukluğu Olan Bireyler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	2	3	5
Engelliler	4	0	4
Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklar	7	3	10
Görme Engelliler	9	11	20
Görme Engelliler-Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	2	2	4
Görme Engelli Öğrenciler-Zihinsel Engelli Öğrenciler	0	1	1
Görme Engelli Öğrenciler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler-Zihinsel Engelliler	1	0	1
İlkokul Öğrencileri	0	1	1
İşitme Engelliler	14	22	36
İşitme Engelli Öğrenciler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	3	3	6
İşitme Engelli Öğrenciler-Öğretmenler	0	1	1
İşverenler	1	1	2
Kaynaştırma Öğrencileri	0	3	3

Normal Gelişim Gösteren Bireyler	18	0	18
Okul Öncesi Öğrenciler	1	0	1
Otistik Bireyler	24	11	35
Otistik Bireyler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	1	0	1
Otistik Bireyler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler-Zihin Engelliler	1	0	1
Öğrenme Güçlüğü Olanlar	6	2	8
Öğrenme Güçlüğü Olanlar-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	2	2	4
Öğretmenler	58	25	83
Öğretmen Adayları	9	1	10
Öğretmenler-Aile	0	1	1
Öğretmenler-Aile-Dil Bozukluğu Olanlar	1	0	1
Öğretmenler-Aile-Süreç Hastalıklı Çocuklar	1	0	1
Öğretmenler -Engelliler - Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	1	0	1
Öğretmenler-Kaynaştırma Öğrencileri	1	0	1
Özel Eğitim Kurumları	0	1	1
Özel Eğitim Öğrencileri	0	2	2
Özel Eğitim Öğrencileri-Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	0	2	2
Özel Gereksinimliler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	1	0	1
Personel	1	0	1
Personel- Aile- Öğretmenler	1	0	1
Serebral Palsili Bireyler	1	0	1
Üstün Öğrenciler	20	2	22
Üstün Öğrenciler- Normal Gelişim Gösteren Bireyler	14	1	15
Vakıf Üyeleri	1	0	1
Zihinsel Engelliler	52	59	111
Zihinsel Engelliler-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	3	0	3
Zihinsel Engelli Çocuklar-Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	0	4	4
Zihin Engelliler-Aile	1	3	4
Zihin Engelliler-Aile-Normal Gelişim Gösteren Bireyler	1	0	1
Zihinsel Engelli Çocuklar-Otistik Çocuklar-Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	0	1	1
Toplam	325	217	542

*Farklı alandaki çalışmalar (63'ü görevde olan akademisyen ve 24'ü emekli olan akademisyen danışmanlığında) ile genel konuları ele alan (Örn: Toplumsal değer, basın vb.) 9 adet tez hedef kitle analizine alınmamıştır.

Tablo 8. Lisansüstü Tezlerin Konulara Göre Dağılımı (1986-2015 yılı)

Konular / Danışman	Görevde	Emekli	Toplam
Aile Eğitimi	4	6	10
Aile Eğitimi ve Cinsel Gelişim Eğitimi	0	1	1
Aile Eğitimi-Matematik Öğretimi	0	2	2

Aile Özellikleri	34	12	46
Aile Özellikleri-Görüş Belirleme	1	0	1
Aile Özellikleri-Öğrenci Özellikleri	2	0	2
Akademik Beceri Öğretimi	0	1	1
Beceri Öğretimi	2	0	2
Bilgi Düzeyi-Tutum	0	1	1
Bilgisayar Yazılımı Kullanımı Becerisi	1	0	1
Cinsel Eğitim	1	0	1
Davranış Değişirme	1	9	10
Davranış Değişirme-Aile eğitimi	0	1	1
Davranış Değişirme-Öğretmen eğitimi	0	1	1
Dikkat Beceri Öğretimi	0	1	1
Dil Konuşma	1	16	17
Duyguları Ayırt Etme Becerisi	0	1	1
Fen Bilgisi Öğretimi	1	1	2
Fotokopi Çekme Becerisi	0	1	1
Geçiş Becerileri	1	0	1
Görüş Belirleme	49	22	71
Günlük Yaşam Becerileri Öğretimi	5	15	20
Hayat Bilgisi Kazanımı	4	0	4
İletişim Becerisi Aile eğitimi	0	1	1
İletişim Becerisi Öğretimi	4	4	8
İletişim Becerisi-Davranış Değişirme	0	1	1
İş Becerisi Kazanımı	8	0	8
Kavram Öğretimi	4	5	9
Kavramsal Araştırma	2	0	2
Kaynaşturmaya Hazırlık Becerileri	1	0	1
Kurum Özellikleri	0	1	1
Matematik Öğretimi	12	9	21
Matematik Öğretimi-Aile eğitimi	0	1	1
Materyal Geliştirme	0	1	1
Okuma Yazma Öğretimi	18	9	27
Ortak Dikkate Tepki Verme Becerisi	1	1	2
Oyun Becerisi Kazanımı	1	0	1
Öğrenci Özellikleri	57	34	91
Öğrenci Özellikleri-Aile Özellikleri	1	1	2
Öğrenci Özellikleri-Matematik Öğretimi	0	3	3
Öğrenci Performansı	24	3	27
Öğrenci Performansı-Aile Özellikleri	1	0	1
Öğretim Özellikleri	10	15	25
Öğretmen Eğitimi	3	4	7
Öğretmen Özellikleri	25	5	30
Öğretmen Özellikleri-Öğrenci Özellikleri	2	0	2
Öğretmen Eğitimi-Öğretim Özellikleri	0	1	1
Öğretmen Eğitimi-Davranış Değişirme	0	1	1
Ölçme Değerlendirme	0	1	1

Özbakım Becerisi Kazanımı	4	1	5
Özbakım Becerileri Öğretimi-Aile eğitimi	0	3	3
Özbakım Becerileri Öğretimi-Günlük Yaşam Becerileri Öğretimi	0	1	1
Program Geliştirme	6	0	6
Psikoloji Stres	1	0	1
Resim-iş Becerileri	0	1	1
Sosyal Beceri Öğretimi	9	12	21
Sosyal Bilgiler Öğretimi	0	1	1
Tablet Bilgisayar Kullanım Kazanımı	1	0	1
Test-Ölçek Geliştirme	21	3	24
Tutum	7	2	9
Tutum-Aile Özellikleri	0	1	1
Tutum-Öğretmen Özellikleri	2	0	2
Yabancı Dil Kazanımı	1	0	1
Zihin Okuma Becerisi Kazanımı	1	0	1
Toplam	334	217	551

*Farklı alandaki çalışmalar (63'ü görevde olan akademisyen ve 24'ü emekli olan akademisyen danışmanlığında) analiz kapsamına alınmamıştır.

Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Özel eğitim bölümlerinde görev yapan ya da emekli akademisyenler tarafından yazılan kitap/kitap bölümleri ile tamamlanan projelerle ilgili veriler Tablo 9 ve 10'da verilmektedir.

Tablo 9. Kitap/Kitap Bölümleri ve Projelerin Dağılımı

	Kitap/kitap bölümü sayısı	Proje sayısı
Görevde Olan Akademisyenler	599	438
Emekli Olan Akademisyenler	132	24
Toplam	731	462

*Akademisyen özgeçmişlerinde belirtilen her bir kitap/kitap bölümü ve proje çalışmasını kapsamaktadır.

Tablo 10: Kitap/ Kitap Bölümleri ve Projelerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Kitap/Kitap Bölümleri			Projeler		
	Görevde	Emekli	Toplam	Görevde	Emekli	Toplam
1 Anadolu Üniversitesi	282	66	348	218	6	224
2 Gazi Üniversitesi	48	11	59	29	-	29
3 Ankara Üniversitesi	26	12	38	29	2	31
4 Karadeniz Teknik Üniversitesi	-	-	-	7	-	7
5 Necmettin Erbakan Üniversitesi	25	-	25	12	-	12
6 Esk. Osmangazi Üniversitesi	10	-	10	12	-	12
7 Marmara Üniversitesi	43	-	43	14	-	14

tesis							
8	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	12	-	12	8	-	8
9	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	11	16	27	5	-	5
10	İstanbul Üniversitesi	25	-	25	10	-	10
11	Sakarya Üniversitesi	7	-	7	11	-	11
12	Uludağ Üniversitesi	6	27	33	1	16	17
	Toplam	495	132	627	356	24	380

*Akademisyenlerin özgeçmişlerinde belirtilen her bir kitap/kitap bölümü ve proje çalışmasını kapsamaktadır.

**Akademisyen sayısı bakımından ilk 12 sırada olan üniversitelere yer verilmiştir.

***Emekli olan akademisyenlerin çalışmaları, emekli olunan üniversiteye göre sınıflanmıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, Türkiye'deki özel eğitim bölümlerinin genel özellikleri incelenmiştir. Araştırmanın ilk bulgusuna göre Türkiye'de öğrenci alan özel eğitim bölümlerinin sayısı 26, öğrenci kontenjanları ise 2072'dir. Bu rakamlar 1952 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde açılıp iki dönem mezun verdikten sonra ihtiyaç kalmadığı gerekçesi ile kapatılan ilk özel eğitim programından bu yana özel eğitim alanında gerçekleşen büyük değişimin göstergelerinden biridir. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı hızla artmakta ve bu durum özel eğitim alanında çalışacak personele duyulan gereksinimi de arttırmaktadır. En son verilere göre (2015-2016) Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim gören özel gereksinimli öğrencilerin sayısı 288.489 olarak belirlenmiştir (MEB, 2016). Özel eğitim öğretmenleri Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul ve merkezlerle birlikte özel eğitim kurumlarında da çalışabilmektedirler. Sayısı, 2014 yılı itibariyle 1878 olarak belirlenen özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinden 290.000'e yakın öğrenci eğitim hizmeti almaktadır (MEB, 2015). Sayısal veriler özel eğitim öğretmenine duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır. Üniversitelerin bugünkü kontenjanları bu alandaki öğretmen gereksinimini henüz tam olarak giderememektedir. Bu nedenle diğer üniversitelerin de özel eğitim bölümü açma çabalarının sürdüğü bilinmektedir.

Araştırmanın diğer bulgusu özel eğitim bölümlerinde görev yapan akademisyenlerle ilgilidir. Bulgulara göre Türkiye'deki üniversitelerde bulunan özel eğitim bölümlerinde 382 akademisyen görev yapmaktadır. Bu akademisyenlerin üniversitelere dağılımına bakıldığında en çok akademisyenin görev yaptığı üniversitenin Anadolu Üniversitesi (76 kişi) olduğu görülmektedir. Anadolu Üniversitesini Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi izlemektedir. Bu üç üniversite, hem Türkiye'de ilk özel eğitim bölümlerinin açıldığı üniversiteler olmaları hem de uzun yıllara uzanan geçmişleri nedeniyle akademisyenlerin büyük bir grubunu bünyesinde bulunduran üniversitelerdir. Ancak sayıları 23'ü bulan Türkiye'nin farklı illerindeki diğer özel eğitim bölümlerine kayıt olan özel eğitim öğretmen adaylarının nitelikli bir eğitim alabilmeleri için bu üniversitelerin öğretim elemanı kadrolarının da yeterli sayıda ve nitelikte olması önemlidir. Özyürek (2008) makalesinde MEB'in öğretmen ihtiyacını kapatmak için yeterli öğretim

elemanı sağlanmadan açılan özel eğitim bölümlerinin özel eğitimde nitelik sorununu ortaya çıkardığından bahsetmektedir. Özel eğitim bölümü öğrencileriyle yapılan araştırmalar da bu bölümlere gelen öğrencilerin iş sahibi olmak, devlet kadrolarına kolay atanmak, özel rehabilitasyon merkezi açmak gibi öğretmenlikle doğrudan ilgili olmayan amaçlarla bölümü tercih ettiklerini göstermektedir (Dedeoğlu, Durali ve Tanrıverdi-Kış, 2004; Güner-Yıldız ve Melekoğlu, 2016). Özel eğitim alanında acil olan nicelik sorunu ile birlikte nitelik sorunun da önemli görülmesi ve niteliği artırıcı önlemler konusunda çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Özel eğitim bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri danışmanlığında tamamlanan tez çalışmaları incelendiğinde 1986 yılından 2015 yılı Mayıs ayına kadar geçen yaklaşık 30 yılda toplam 638 tez çalışmasının tamamlandığı, bunların 439'unun özel eğitim alanında yüksek lisans, 112'sinin özel eğitim alanında doktora tezi olduğu görülmektedir. Birkaçı dışında 79 yüksek lisans ve 8 doktora tezi, özel eğitim bölümlerinin kadrolarında bulunan ancak uzmanlık alanları özel eğitim olmayan öğretim üyeleri tarafından danışmanlığı yapılan tez çalışmalarıdır. Bu durum özel eğitim bölümlerinin özel eğitim alanı dışından öğretim üyeleri ile kadrolarını tamamlamaya çalışmasının bir sonucu olarak düşünülmektedir. Özel eğitim alanında tamamlanan tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 1998'den önce 73 tez çalışması varken bu tarihten sonra 565 çalışmanın tamamlandığı görülmektedir. Özel eğitim alanının yıllar içinde katlanarak büyüyen bir alan olması yapılan tez çalışmalarının da katlanarak artmasına neden olmakla birlikte Türkiye'de özel eğitim için 1997 tarihinin bir dönüm noktası olduğu da bir gerçektir. Bu tarihte çıkarılan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK, özel eğitim alanında yapılan tüm çalışmaları yönlendirmiş ve hızlandırmıştır. Bu kararname ile Türkiye'de özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitimi ile ilgili önemli kararlar alınmış ve özel eğitim alanında yapılacak girişimlerin önü açılmıştır. Dolayısıyla 1997 tarihinden sonra özel eğitim alanına olan ilginin artması bu alanda yapılan tez çalışmalarının da artmasına etki etmiştir denilebilir.

Lisansüstü tezlerin danışmanlarının görev yaptıkları üniversitelere göre dağılımına bakıldığında ise özel eğitim bölümlerinde görev yapan akademisyen sayısı ile paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin Anadolu Üniversitesi'nde görevli akademisyenler danışmanlığında 164 lisansüstü tez tamamlanmışken, bu üniversiteyi Ankara Üniversitesi 127, Gazi Üniversitesi 54 tez ile izlemektedir. Bu sonuçlar söz konusu üniversitelerin daha fazla sayıda öğretim üyesi bulundurmaları ve lisansüstü programlarının geçmişinin de daha uzun yıllara dayanması nedeniyle olağan olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde araştırmanın özel eğitim bölümlerinde görevli akademisyenler tarafından yazılan kitap/kitap bölümleri ve tamamlanan projeleri ile ilgili bulguları da Anadolu Üniversitesinin alandaki liderliğini göstermektedir. Buna göre özel eğitim bölüm çalışanları tarafından toplam 731 kitap/kitap bölümü ve 462 proje çalışması yapılmıştır ve bu çalışmaların büyük bir kısmı Anadolu Üniversitesinde görevli akademisyenlerin ürünüdür. Anadolu Üniversitesi 348 kitap/kitap bölümü ve 224 proje ile ilk sırada yer alırken bu üniversiteyi Ankara ve Gazi Üniversiteleri izlemektedir. Üretim yapacak işgücünü barındıran üniversiteler olarak bu üç üniversitenin akademik üretimlerin adresi olması doğaldır. Ancak diğer üniversitelerdeki çalışma koşullarının da bu üç üniversite-

de olduğu kadar elverişli olmaması da nedenler arasında sayılabilir. Örneğin diğer üniversitelerde çalışan akademisyenlerin ders yükleri ve diğer görevleri ya da üniversitelerin sunduğu olanakların sınırlılığı da akademisyenlerin çalışmalarını etkilemektedir. Bu nedenle bu bulgular değerlendirilirken akademisyenlerin ve üniversitelerin koşulları birlikte ele alınmalıdır.

Lisansüstü tezlerin özel eğitim alanlarına göre dağılımına bakıldığında en fazla tez çalışmasının zihin engelliler (162), kaynaştırma (72), özel eğitim (62) ve üstün zekâlılar (56) alanlarında olduğu görülmektedir. Bu sırayı otizm (54) ve işitme (48) alanları izlemektedir. Bu alanlar özel eğitim içinde öğrenci sayısının ve dolayısıyla araştırma gereksiniminin fazla olduğu alanlardır elbette. Ancak Türkiye'de tanılama ve sınıflamadaki çeşitli sorunlar nedeniyle öğrenme güçlüğü ya da dil-konuşma bozuklukları gibi farklı yetersizlikleri olan çocukların tanı merkezleri tarafından yeterince değerlendirilemediği ve bu nedenle gerçekte olduğundan daha az sayıda tanılu çocuk bulunduğu düşünülmektedir. Lisansüstü tezlerin çalışma grubunda yer alan bireylere bakıldığında da çalışılan alanlarla ilgili bulguyla paralel sonuçların elde edildiği görülmektedir. Buna göre lisansüstü tezlerin 111'inde zihin engelli bireylerle, 83'ünde öğretmenlerle, 71'inde ailelerle, 36'sında işitme engellilerle ve 35'inde otistik bireylerle çalışıldığı görülmektedir. Bu iki bulgu birlikte ele alındığında zihin engellilerin en çok çalışılan yetersizlik grubu olduğu, kaynaştırma ve kaynaştırma öğretmenleri ile ilgili de çok fazla çalışma yapıldığı görülmektedir. Son olarak, tezlerde ele alınan konularla ilgili bulgu, öğrenci özelliklerinin 91 tezde, görüş belirleme amaçlı çalışmaların 71 tezde, aile özelliklerinin 46 tezde, öğretmen özelliklerinin 30 tezde, okuma-yazma öğretiminin 27 tezde ve öğrenci performansının 27 tezde ele alındığını göstermektedir. Bu veriler, görüş belirleme, öğrenci-öğretmen-aile özellikleri belirleme gibi çalışmaların tüm çalışmalar içinde önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Tarama çalışmaları sosyal bilimlerde hemen her bilimsel alanda gerekli olsa da olguların çeşitli yönlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koyamaması nedeniyle (Büyüköztürk ve ark., 2014) tek başına yetersizdirler. Bilimsel çalışma alanlarının gelişimi için ilişkisel ve deneysel çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Bu nedenle özel eğitim alanında da anlama düzeyinde yapılan tarama çalışmaları ile birlikte açıklama ve kontrol etme düzeyinde yapılacak daha fazla çalışmaya gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulgular Türkiye'de özel eğitimin hızla gelişmekte olan bir bilimsel disiplin alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak yine bulgular dikkatlice incelendiğinde alanda yapılması gereken pek çok iş ve çalışılması gereken pek çok araştırma problemi olduğu da anlaşılmaktadır. Özel eğitim şemsiyesi altında bulunan çeşitli öğrenci grupları ve bu öğrenci gruplarının çözülmesi gereken çok sayıda ve çeşitli sorunları bulunmaktadır. Bunun için özel eğitim bölümlerinin ve bu bölümlerde çalışan akademisyenlerin nicelik ve niteliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Not: Bu çalışma, 2-4 Aralık 2015 tarihinde İstanbul'da yapılan 25. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- 2016-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2016/LYS/TERCIH/OSYSKONTKILAVUZU29072016.pdf>
- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK (1997). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf (T.C. Resmi Gazete, 23004.)
- Ağca, Ö. (2014). Türkiye'deki üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarının özel eğitim açısından incelenmesi, 24. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan sözlü bildiri, Edirne.
- Akçamete, G. (2010). Özel gereksinimi olan çocuklar. G. Akçamete (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s. 31-74). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baykoç-Dönmez, N. & Şahin, S. (2011). Özel eğitimin tarihi gelişimi. N. Baykoç, (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* (s. 535-556). Ankara: Eğiten Kitap.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, İ., DüNDAR, Ş. & Parlak, C. (2014). Türkiye'de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.
- Dedeoğlu, S., Durali, S. & Tanrıverdi-Kış, A. (2004). Özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği ana bilim dalı 3., 4. sınıf öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 47-55.
- Yıldırım Doğru, S., Özlü, Ö., Kançeşme, C., & Doğru, S. (2015). Özel eğitim üzerine yapılan proje çalışmalarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 286-296
- Güner-Yıldız, N., & Melekoğlu, M. A. (2016). Zihin engelliler öğretmenliği öğrencilerinin kaynaştırma uygulamalarına ve öğrenim gördükleri bölüme bakışlarının değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 9(2), 310-325.
- Güner-Yıldız, N., Melekoğlu, M.A., & Tunç-Paftalı, A. (2016). Türkiye'de özel eğitim araştırmalarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1076-1089.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- MEB (2015). Millî Eğitim Bakanlığı Faaliyet Raporu 2014. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_03/05123201_2014darefaalyetraporu.pdf
- MEB (2016). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016. <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>

- Özak, H. & Diken, İ. H. (2010). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin işlevsel akademik becerilerine ilişkin Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(1), 43-58.
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 189-226.
- Sucuoğlu, B., & Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.